

**ÜSTÜN YETENEKLİLERİN EĞİTİMİ
ALANINDA ULUSLARARASI POLİTİKA
ve UYGULAMALARIN İNCELENMESİ
VE DEĞERLENDİRİLMESİ RAPORU**

Haziran, 2012

İÇİNDEKİLER

	S. No
İÇİNDEKİLER	3
TABLolar DİZİNİ	4
TEŞEKKÜR	5
GİRİŞ	6
BÖLÜM 1	7
1.1.ÜYZ ile İlgili Tanımlar ve Tanılama Süreci.....	7
1.2.Uluslararası ÜYZ Eğitim Uygulamaları	7
1.3.Öğretim Programı Farklılaştırma.....	8
1.3.1. Öğretim Ortamı Farklılaştırma Türleri.....	9
1.3.1.1. Zenginleştirme	9
1.3.1.2.Genişletme/Yayma	9
1.3.1.3.Hızlandırma	9
1.3.1.4. Yarışmalar	10
1.3.1.5.Mentörlük.....	10
1.3.2. Öğretim Programı Farklılaştırılmasına Yönelik Öneriler	10
BÖLÜM 2	12
2.1. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	12
2.1.1. Yasal Düzenlemeler	12
2.1.2. ÜYZ Eğitim Programları	12
2.2. Kanada	23
2.3. Rusya	23
2.4. Avrupa Birliği Ülkeleri.....	23
2.4.1. Yasal Düzenlemeler	23
2.4.2. Tanılama Süreçleri	24
2.4.3. Eğitim Programları ve Uygulamaları	24
2.5. Asya Ülkeleri	26
2.6. Avustralya	27
KAYNAKÇA	28
EKLER	30
Ek-1: AB Ülkelerindeki ÜYZ Eğitimi Uygulamalarının Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması'na (ISCED) Göre Değerlendirilmesi.....	31
Ek-2: Ülkelerin ÜYZ Eğitim Uygulamalarına Genel Bakış (Anket Çalışması) ...	34

TABLÖLAR DİZİNİ

	S. No
Tablo 1. Alabama ve Arizona Eyaletlerinde ÜYZ Eğitimi.....	16
Tablo 2. Florida ve Missouri Eyaletlerinin ÜYZ Eğitimi Çerçeve Programları	18
Tablo 3. Florida Eyaletinde ÜYZ Eğitim Uygulama Türleri ve Önerilen Ders Saatleri	22

TEŞEKKÜR

Çalışma ekibi olarak verdiği destekle bu raporun yazılmasına katkı sağlayan Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü Doç. Dr. Sayın Hakan SARI'ya teşekkür ederiz. Bu rapordaki verilerin toplanmasında, komisyon tarafından hazırlanan anketleri içtenlikle cevaplayan, Çek Cumhuriyeti, İngiltere, Avusturya, Lübnan, Yeni Zelanda, İsrail, Belçika ve Romanya'daki akademisyen ve uzmanlara teşekkürü bir borç biliriz.

Çalışma Ekibi

Necati BİLGİÇ	Grup Başkanı	MEB Özel Yeteneklerin Geliştirilmesi Grup Başkanı		bilgicnecati@hotmail.com
Dr. Melek Nur ERDOĞAN	Koordinatör	Yasemin Karakaya BSM		mnerdogan@gmail.com
Onur AGAOĞLU	Uzman	Ankara BSM		onuraga@yahoo.com
Fatma CAN AGAOĞLU	Uzman	Ankara BSM		fatoscan@gmail.com

GİRİŞ

Bu raporun amacı, son yıllarda farklı ülkelerin ÜYZ (üstün yetenekli/zekalı) eğitimi ile ilgili politika ve uygulamalarını inceleyerek genel bir çerçeve ortaya koymaktır. Rapor, literatür araştırmasına ve incelemesine dayanmaktadır. Ayrıca çalışma ekibi tarafından hazırlanan ve farklı ülkelerde ÜYZ eğitimi alanında çalışan uzman ve akademisyenlere gönderilerek cevaplamaları istenen anket sonuçlarını da içermektedir. Hazırlanan anket, 10 açık uçlu sorudan oluşmaktadır ve anket cevapları çalışma ekibi tarafından incelenip değerlendirilerek raporda sunulmuştur. Böylece raporda farklı ülkelerin ÜYZ eğitimindeki güncel yaklaşımları ve uygulamaları, genel bir çerçevede sunulmaya çalışılmıştır.

Rapor iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, son yıllarda ÜYZ ile ilgili tanımlamalar ve tanılama süreçleri ile uluslararası ÜYZ eğitim uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca günümüzde farklı ülkelerin ÜYZ eğitimine bakış açıları irdelenerek öğretim programı farklılaştırma ve türleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. İkinci bölümde ise; Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya, Avrupa ve Asya ülkeleri ile Avustralya'nın ÜYZ eğitimleri ile ilgili genel bilgiler verilerek bu alandaki çalışmaların hangi ülkede ne düzeyde olduğu, izlenen eğitim politikaları, yaklaşımlar ve eğitim programları incelenmiştir.

Çalışma, Mayıs 2012 tarihinde başlamış ve Haziran 2012 tarihinde MEB Özel Eğitim Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

BÖLÜM 1

Bu bölümde, son yıllarda ÜYZ öğrenciler ile ilgili tanımlamalar ve tanılama süreçleri ile uluslararası ÜYZ eğitim uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca günümüzde farklı ülkelerin ÜYZ eğitimine bakış açıları irdelenerek öğretim programı farklılaştırma ve türleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

1.1. ÜYZ Öğrenciler ile İlgili Tanımlar ve Tanılama Süreçleri

Literatürde, yaşlarına göre daha üstün yeteneklere sahip olanlar, yaratıcılık ve öğrenmeye karşı daha fazla isteği olan öğrenciler, ÜYZ öğrenciler olarak tanımlanmaktadır. ÜYZ kavramı için (İngilizce “*giftedness*”), çok sayıda farklı tanımların yapıldığı görülmektedir. Bu kavramın tanımını netleştirmek, farklı ülkelerin bu konudaki politika ve uygulamalarını değerlendirmek açısından önemlidir. Örneğin; Birleşik Krallık’ta üstün akademik başarıları olan öğrencilere “üstün zekalı”(gifted), spor ve sanat alanlarında üstün başarılı olan öğrencilere ise “üstün yetenekli” (talented) denmektedir. Bu nedenle de ÜYZ kavramı, sadece genetik ve içsel yeteneklerle açıklanmayıp çok yönlü ve tanımı toplum tarafından oluşturulan, değişken bir kavramdır. Sternberg ve Davidson (2005), kavramın keşfedilen bir yetenektan çok, zaman ve yere göre niteliği değişen bir yapı olduğunu vurgulamaktadır.

1.2. Uluslararası ÜYZ Eğitim Uygulamaları

Son yıllarda, ÜYZ öğrencilerin eğitimi için alınan önlemler, günümüzde özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerde olduğu gibi, ayırtırmadan kaynaştırmaya/bütünleştirmeye doğru yol almış durumdadır. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi, “daha yetenekli” öğrencileri de kapsayacak şekilde, öğrenim ve öğretim etkinliklerinin farklılaştırılması ile tüm öğrencilerin temel eğitim-öğretim kurumları içinde gereksinimlerinin karşılanmasını amaçlar (Smith, 2006). Örneğin Hollanda, ÜYZ öğrencileri, örgün eğitim kurumlarından çekmek yerine, örgün eğitim kurumlarına her türlü imkanı götürmeyi benimsemiştir. Birleşik Krallık ülkeleri ise, yaz okulları ve diğer özel uygulamaları geliştirmiştir. İngiltere’de Eğitimde Üstün Yetenekli Çocuklar Ulusal Derneği (*NACE/National Association for Able Children in Education*), 1970’lerden itibaren ÜYZ öğrencileri karışık yetenek grupları içinde tutarak eğitim standartlarının bütün sınıf için yükseltilmesini amaçlamıştır. Macaristan’daki Csanyi Vakfı, ÜYZ olarak tanımlanan fakat herhangi bir nedenle dezavantajlı olan (okuma güçlüğü, bedensel engel, maddi yetersizlik) öğrencileri düzenli olarak desteklemektedir (Fuszek, 2008).

Avrupa ülkelerindeki ÜYZ eğitimi genel olarak incelendiğinde, en yaygın uygulamanın karma eğitim olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni ise, her çocuğun ilgilenilmesi ve geliştirilmesi gereken üstün veya özel bir yeteneğe sahip olduğu düşüncesidir. Elitizm ve ahlaki etmenler açısından, belli bir gruba özel kaynak kullanımı, ÜYZ öğrencilerin diğer öğrenciler yanında doğrudan bir avantaj sağladığı düşüncesini öne çıkarmaktadır. Ayrıca ÜYZ etiketi taşıyan çocuklar, okul yaşamına uyum sağlamakta da zorlanabilir. Kaynaştırma eğitimi, en yetenekli öğrencileri bile sınıflandırmadan, onları da kapsayacak

şekilde tüm öğrencilere zenginleştirilmiş ve motive edici bir eğitim sunulmalıdır (Armstrong, 2008).

Borland (2005), kaynaştırma eğitimi içerisinde öğretim programlarının farklılaştırılmasını ve okullardaki tüm öğrencilere ulaşacak bir öğretimin hedeflenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bazı eğitimci ve araştırmacılar ise (Hymer&Michel, 2002), kaynaştırma/bütünleştirme kavramının ÜYZ kavramının değerini düşürmediğini öne sürmektedir.

1.3. Öğretim Programı Farklılaştırma

Farklılaştırma, aynı yaştaki farklı öğrenme ihtiyaçları ve tercihleri olan öğrencilere uygulanan farklı öğrenme etkinliklerini ifade eder (Kulik &Kulik, 1997). Maker (1982), üstün yetenekli öğrencilerde farklılaştırılmış bir öğretimin verilmesini önermiş, bu öğretimin içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamı şeklinde dört farklı alanda yapılabileceğini belirtmiş ve bu alanlarda yapılacak olan farklılaştırmayı aşağıdaki gibi açıklamıştır:

a) İçerik

- Soyut, karmaşık ve normal müfredattan farklı olan içerik konularını kapsar,
- Bireysel ihtiyaçlara ve ilgilere daha fazla hitap eder,
- Disiplinler arası etkileşime önem verir,
- Gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin incelenmesini teşvik eder,
- Çeşitli konularla öğrencilerin duyuşsal özelliklerinin desteklenmesini teşvik eder.

b) Süreç

- Üst düzey bilimsel düşünme süreçlerini geliştirir,
- Keşfetme ve deneyime dayalı öğrenme için fırsatlar sağlar,
- Açık uçlu problemlere çözümler sağlar,
- Bağımsız araştırmalar için araştırma becerilerini öğretir,
- Farklı öğrenme stillerine hitap etmek için çeşitli öğrenme stratejilerini kullanır,
- Küçük grup faaliyetlerine imkan sağlar,
- Öğrenme konularını ve yöntemlerini seçme özgürlüğü tanır.

c) Ürün

- Gerçek dünya sorunları içerir,
- Gerçek yaşama dayalı öğrenmeye değer verir,
- Yaratıcılığı ortaya koyma imkanı sunar,
- Geleneksel ödev mantığının ötesinde farklı sunumları cesaretlendirir.

d) Öğrenme Ortamı

- Destekleyici ve öğrenci merkezli bir ortam sağlar,
- Risk almayı destekler,
- Teşvik edici bir fiziksel ortam sağlar,

- Okul dışı öğrenme deneyimleri sağlar (geziler, toplumsal projeler vb.)
- Yükseköğretim kurumları ile işbirliğini destekler.

Tüm bu alanlarda eğitimcilerin, farklılaştırmanın a) hızlandırma b) karmaşıklık, c) derinlik, d) zorlayıcılık, e) yaratıcılık, f) soyutluk gibi temel özelliklerini uygulaması gerekir (VanTassel- Baska, 2003).

1.3.1. Öğretim Programı Farklılaştırma Türleri

1.3.1.1. Zenginleştirme (*Enrichment*)

Zenginleştirme, tüm öğrenci grubuna hitap eden ana öğretim programı dışındaki her tür öğrenme etkinliğini kapsar ve var olan öğretim programına yapılan bir ilavedir. Zenginleştirme yatay esnekliği, genişletme/yayma (*extension*) ise dikey esnekliği ifade eder. Yatay zenginleştirmede, etkinlik çeşidini artırma söz konusudur. Zenginleştirme, öğretim programının yerine geçmez, onu destekler. Etkinlikler çeşitlendirilerek normal öğretim programından daha farklı verilmeye çalışılır.

1.3.1.2. Genişletme/Yayma (*Extension*)

Öğrencilere öğretim programının normalden daha hızlı bir şekilde verilmesidir. Hızlandırma (*acceleration*) ya da öğretim programındaki bazı bölümleri atlamak anlamına gelebilir. Öğretim programını daha yoğun ve karmaşık hale getirmek için yeniden biçimlendirme anlamına da gelebilir. Bu farklılaştırma türünde öğrencinin konuyu derinlemesine ve kendi hızında çalışması sağlanmalıdır. Dikey zenginleştirmede, herhangi bir konu ile ilgili derinlemesine çalışmalar yapılması söz konusudur. Bu dikey ve yatay esneklik, farklı sınıf düzeylerine karşılık gelen öğretim programlarına ve farklı disiplinlerin bir arada çalışmasına izin verir. Öğrencilerin belli alanlarda daha üst sınıf düzeylerindeki öğrencilerle çalışmasını da sağlar.

Genişletme ve zenginleştirme, üstün yetenekli öğrencilerin öğrenim gördüğü örgün eğitim kurumlarında yapılabilir; sadece üstün yetenekli öğrenciler çekilerek oluşturulan bir grupta yani sınıf dışında da yapılabilir.

1.3.1.3. Hızlandırma (*Acceleration*)

Öğrencilerin kendi yaş düzeylerinin üstündeki sınıflara yönlendirilmesi, veli ve eğitimciler açısından hassas bir konudur. Günümüzde üstün yeteneklilerin eğitimi alanında önde gelen Amerikalı ve Avustralyalı akademisyenler, bu çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için uygun koşullarda yapılan hızlandırmayı desteklemektedir. Amerika-Iowa'daki ÜYZ Eğitimi ve Yetenek Geliştirme Merkezi (*The Belin-Blank Center for Gifted Education&Talent Development*) ve Avustralya'daki ÜYZ Eğitimi Araştırma, Kaynak ve Bilgi Merkezi (*GERRIC/The Gifted Education Research, Resource&Information Center*) 2004 yılında, "*A Nation Deceived: How Schools hold back America's brightest students?*" (Aldatılmış Millet: Okullar Amerika'nın en zeki öğrencilerini nasıl kaybediyor?) başlıklı bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda, Amerika'da kullanılan 19 çeşit hızlandırma türü olduğu belirtilmiş olup, en çok öne çıkan hızlandırma türleri aşağıda verilmiştir:

- Anaokuluna veya 1. sınıfa erken kayıt,
- Sınıf atlatma,

- İçerik hızlandırma,
- Müfredat biçimlendirme/yoğunlaştırma(aynı sınıf düzeyinde),
- Teleskopik hızlandırma (öğrencinin, bir yılda alması gereken eğitimi bir dönemde bitirmesi veya 3 yıllık ortaokul süresini 2 yılda bitirmesi gibi). Bu hızlandırma türünde öğrencinin, üst sınıflardan ders alması mümkündür.
- Uzaktan eğitim (öğrenci, normal müfredat dışında posta yoluyla veya uzaktan eğitim verilerek daha üst düzey eğitim alır).
- Üst sınıf/sınıflardan ders alma (öğrenciler, bu dersleri paralı olarak ve/veya başarı düzeylerine göre almaktadır).

Program farklılaştırma türü olan *Hızlandırmanın* üstün yetenekli öğrencilere sağladığı yararlar aşağıda açıklanmıştır:

- Üstün yetenekli öğrencilerin, normal örgün eğitimdeki motivasyon düşüklüğünü engeller.
- Öğrencilerin, üst düzey düşünme becerileri gibi nitelikli çalışma becerilerinin gelişimini sağlar.
- Farklı yaştaki öğrencilerin, benzer ilgi alanlarında kaynaşmalarına ve birlikte çalışma yapmalarına izin verir.
- Öğrencilerin, birbirlerinin ilgi ve yeteneklerinden yararlanmalarını sağlar.

1.3.1.4. Yarışmalar (*Competitions*)

ÜYZ öğrencilerin, ülkemizdeki “Bu Benim Eserim” proje yarışmaları gibi yarışmalarla, kendi ilgi alanlarındaki herhangi bir konuda yaptıkları araştırma veya hipotezleri yazılı bir rapora dönüştürerek yarışmalara katılmasıdır.

1.3.1.5. Mentörlük (*Mentoring*)

Mentörlük, her yaştaki ÜYZ öğrencilere akademik ve duygusal yararlar sağlayan etkili bir çalışma stratejisidir. Temel olarak, çocukla vakit geçirerek onun kendi fikirlerini, yeteneklerini, görüşlerini ve duygularını net bir şekilde öğrenmektir. Mentörlük yapacak kişi, bir yetişkin, öğretmen veya yaşça kendinden daha büyük bir çocuk olabilir.

1.3.2. Öğretim Programı Farklılaştırılmasına Yönelik Öneriler

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde öğretim programı farklılaştırmaya yönelik bazı öneriler (Eyre, 1997) aşağıda verilmiştir.

- 1. Görev:** Bireysel ya da grup olarak öğrencilere, üstesinden gelebilecekleri farklı görevler verilir.
- 2. Kazanım:** Öğrenciler, ortak uyarınları takip ederek aynı görevi yaparlar fakat öğretmenin, her bir öğrenci ile ilgili önceki deneyimlerine dayalı olarak farklı beklentileri olabilir.
- 3. Hız:** Öğrencilere ortak bir görev verilerek bu görevi tamamlamaları için gereken süre, önceki deneyimlerine dayalı olarak belirlenir.
- 4. Destek:** Öğrenciler, ortak bir görev üzerinde çalışır fakat bazıları, diğerlerinden daha fazla veya daha az desteğe ihtiyaç duyabilir.

5. **Kaynaklar:** Öğrencilere ortak bir görev verilir fakat daha üst düzey okuma ve araştırma becerilerini gerektiren farklı kaynaklar verilir.
6. **Gruplama:** Öğrencilere ortak bir görev verilerek öğrencilerin, hepsinin başarılı olmalarını sağlayacak şekilde gruplandırma yapılır.
7. **Bilgi:** Öğrencilere ortak bir görev verilir fakat onların düşüncelerini destekleyecek veya çok yönlü düşünmelerini sağlayacak düzeyde ve içerikte farklı bilgiler verilir.
8. **Rol:** Öğrencilere ortak bir görev verilir fakat bu görevi gerçekleştirmek için her öğrenci farklı bir rol alır. Örneğin, grup içerisindeki öğrencilerden biri araştırmacı olurken, diğeri bilgi ve kaynakları organize eden kişi olabilir.
9. **Ödev:** Öğrencilere farklı ödevler verilir ancak bazı öğrenciler, sınıfta başlatılan ödevi tamamlamak için ek süreye ihtiyaç duyabilir.
10. **Diyalog/Soru Sorma:** Öğretmen, öğrencilerin kendi düşüncelerini ifade etmelerini ve bunu diğer arkadaşlarına göstermelerine fırsat verecek soruları ve cevapları hazırlar.

BÖLÜM 2

Bu bölümde, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya; Avrupa ve Asya ülkeleri ile Avustralya'nın ÜYZ eğitimleri ile ilgili genel bilgiler verilerek bu alandaki çalışmaların hangi ülkede ne düzeyde olduğu, izlenen eğitim politikaları, yaklaşımlar ve eğitim programları incelenmiştir. Ayrıca, ÜYZ eğitimi alanında akademik çalışmaları olan veya bu alanda çalışan farklı ülkelere (Çek Cumhuriyeti, İngiltere, Avusturya, Lübnan, Yeni Zelanda, İsrail, Belçika, Romanya) 9 kişiye anket gönderilmiştir. Anket, bu raporu oluşturan komisyon tarafından hazırlanmış olup, ülkelerin ÜYZ eğitimleri ile ilgili 10 açık uçlu soruyu içermektedir. Anket soruları ve sorulara verilen cevaplar Ek-2'de tablo şeklinde düzenlenerek verilmiştir. Böylece raporda ülkelerin ÜYZ eğitimindeki güncel yaklaşımları ve uygulamaları, genel bir çerçevede sunulmaya çalışılmıştır.

2.1.Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

2.1.1. Yasal Düzenlemeler

Amerika'da 1972 yılında yayınlanan Marland Raporu, ÜYZ eğitimine büyük bir katkı sağlamıştır. Bu raporda, üstün yetenek kavramı; "Genel zihinsel, özel akademik, yaratıcılık, liderlik, sanat, psiko-motor gibi 6 farklı yetenek alanının birinde ya da birkaçında olağanüstü başarı gösterme veya potansiyel yetenek" olarak tanımlanmıştır (Levent, 2011). ABD anayasasında üstün yetenekli çocuklara yönelik özel bir ifade yer almamaktadır. Fakat Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği (*NAGC/National Association for Gifted Children*)'nin 2011 raporunda, 26 eyalette ÜYZ öğrencilere tam zamanlı veya yarı zamanlı eğitim verildiği belirtilmiştir.

2.1.2. ÜYZ Eğitim Programları

ABD'de, ÜYZ eğitiminde karşılaşılan sorunlara getirilebilecek ilk çözüm hızlandırma olarak düşünülmüştür (bkz. s.9: Hızlandırma). Ayrıca, ÜYZ öğrencilere hizmet sunan bazı programlar arasında yatılı ÜYZ okulları, Uluslararası Bakalorya Programı (*IB/International Baccalaureate*), Matematikte Üstün Yetenekli Gençliğin İncelenmesi ve Yetenek Tarama Projesi (*SMPY/Study of Mathematically Precocious Youth&Talent Search*) gibi seçenekler de yer almaktadır. ÜYZ öğrenciler için Louisiana, Indiana, Illinois, Texas ile Kuzey ve Güney Carolina'da açılan okullar, Matematik ve Fen ağırlıklıdır. Bu okullar, üniversite kampüslerinde yer almakta ve seçilerek kabul edilen öğrencilerine zengin bilim ve sanat etkinliklerinin yanı sıra çeşitli sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler de sunmaktadır. Ülkemizde de uygulanan Uluslararası Bakalorya Programı, üstün akademik performans gösteren öğrencilere iddialı bir program sunmaktadır. Bu programda öğrenciler, uluslararası saygınlığı ve kabul görmüşlüğü olan IB diplomasını alabilmek için merkezi yazılı sınavlardan geçmek ve bağımsız bir özgün araştırma raporu sunmak zorundadır. Ayrıca John Hopkins Üniversitesi'nde kurulmuş olan Yetenekli Gençlik Merkezi (*CTY/Center for Talented Youth*), öncelikle yedinci sınıftaki çocuklar arasından, matematikte çok üstün başarı gösterenleri yakalamak amacıyla yola çıkmıştır. Programa seçilen öğrenciler, yaz programına katılmakta

ve matematikte hızlandırmaya yönlendirilmektedir. CTY başka ülkelerde de, örneğin İrlanda'da Dublin Üniversitesi'nin mali desteği ile benzer bir merkezin kurulmasında (*ICTY/Ireland Center for Talented Youth*) işbirliği yapmıştır (Gilheany, 1995).

ÜYZ öğrenciler için farklı gruplamalar, üzerinde çok tartışılmasına rağmen, ABD'de de yaygındır. Bunlar, üç ana başlık altında aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Davis&Rimm, 1998):

- a) Tam zamanlı homojen sınıflar
 - Magnet okullar (Türkiye'deki Anadolu Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Fen Liseleri gibi)
 - ÜYZ öğrenciler için özel okullar
 - Özel kurumların açtığı okullar
 - Okul içinde okul uygulamaları
- b) Tam zamanlı heterojen sınıflar
 - Normal sınıfla birleştirilmiş başka sınıf öğrencileri
 - Normal öğrencilerle birleştirilmiş ÜYZ grubu
 - Normal öğrenciler arasına katarak farklılaştırılmış öğretim sunma
- c) Yarı zamanlı ya da geçici gruplamalar
 - Dersten çekip başka ortamda etkinlik yapma
 - Daha fazla kaynağın bulunduğu ortamda etkinlik yapma
 - Özel sınıflar
 - Kulüp etkinlikleri
 - Sınıf birincilerine (onur öğrencilerine) özel programlar

ABD'de okulların ve merkezlerin yanı sıra ana-babaların oluşturduğu destek grupları, dernek ve vakıflar da üstün yeteneklilere yönelik yaz okulları, mentörlerle çalışma ve zenginleştirme programları gibi etkinlikler düzenlemektedir. Bu tür kuruluşların önde gelenleri arasında Üstün Yetenekli/Sıradışı Çocuklar Kurulu (*Council for Exceptional Children*), Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği (*NAGC/National Association for Gifted Children*) ve MENSA bulunmaktadır. Ayrıca, Connecticut Üniversitesi bünyesinde ve ABD Eğitim Departmanı Eğitim Araştırma ve İyileştirme Ofisi'ne bağlı bir Ulusal Üstün Yeteneklileri Araştırma Merkezi (*National Research Center on the Gifted&Talented*) bulunmaktadır. Bu merkez, ülke çapında politikalar geliştirmek, kuramsal ve uygulamalı araştırmaları desteklemek ve yönlendirmek; bilginin toplanmasını, işlenmesini ve yayın yoluyla dağıtımını sağlamak, öncü ve deneysel uygulamalara fırsat vermek gibi işlevlerinin yanı sıra, üstün yeteneklilere yönelik zenginleştirme etkinlikleri de düzenlemektedir.

ABD'de ÜYZ eğitime yönelik bazı özel programlar bulunmaktadır. Örneğin, Johns Hopkins Üniversitesi'nde Yetenekli Gençlik Merkezi (*Center for Talented Youth*), yetenek gelişimi için Davidson Enstitüsü, Apex programı ve Advanced Placement programı gibi. Davidson Enstitüsü'ne bağlı Akademi, 2006 yılında kurulmuş olup, sadece ÜYZ ortaokul ve lisesi düzeyinde eğitim veren ilk resmi okuldur. Bu okuldaki öğrenciler, 18 yaşına kadar

eğitim almaktadır. Apex programı, Amerikan Psikoloji Derneği (*APA/American Psychological Association*) tarafından desteklenen, lise öğrencileri için kapsamlı bir mentörlük programıdır. Advanced Placement programı ise lise öğrencilerinin üniversite 1. sınıf derslerini alabildiği ve Amerika'daki liselerin %60'ı tarafından sunulan bir programdır.

ABD'de, ÜYZ eğitimi için Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği (*NAGC/National Association for Gifted Children*) tarafından belirlenmiş standartlar vardır. Bu standartlar, ilk defa 1998 yılında ortaya konmuş ve son olarak 2010 yılı Kasım ayında gözden geçirilerek tekrar yayınlanmıştır. Yaklaşık iki yıllık bir çalışma sonucu güncellenen standartlar, ABD'deki okul/eğitim bölgelerinin ve eyalet eğitimi kurullarının, kendi ÜYZ eğitim-öğretim programlarını hazırlamak için bir rehber olma amacını taşır. Standartlar, ÜYZ eğitiminin kapsamını ve yönünü belirlemek, bu alandaki politika, yasa ve süreçlerin temelini oluşturmak için belirlenmiş, aynı kurum tarafından hazırlanan Öğretmen Yetiştirme Standartları ile de ilişkilendirilmiştir. ABD'deki ÜYZ eğitimi standartları üç temel soruya odaklanmaktadır:

- Okullardaki örgün eğitim programlarından farklı olarak, ÜYZ öğrencilerin ihtiyaçları nelerdir?
- ÜYZ öğrencilerin özel ihtiyaçları karşılandığında, bu öğrencilerin okul hayatı ve yaşamları nasıl şekillenmektedir?
- Bu değişikliklerin öğrenci davranışına etkisi nedir?

Standartlar, öğretim programı geliştirmek, yerel plan ve programları değerlendirmek ve geliştirmek, ÜYZ eğitiminden sorumlu tüm paydaşların gelişimini sağlamak, ÜYZ çocukları yasal olarak sahiplenmek, eyalet standartlarını oluşturmak, geliştirmek ve değerlendirmek, ÜYZ programlarını onaylamak ve eyalet yasalarıyla uygunluğunu saptamak için hazırlanmıştır. Bu standartların aşağıda verilen temel ilkeler doğrultusunda geliştirildiği görölmektedir:

- Üstün yetenek kavramı, sürekli değişen dinamik bir kavramdır. Öğrenciler, yetenek alanlarına göre tanınır.
- Üstün yetenek kavramı, her türlü sosyal çevreden gelen çocukta var olabilir(Burada Amerika'nın çok kültürlülüğüne vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır).
- Standartlar, uygulamaları değil öğrenci kazanımlarını temel alır.
- Eğitimi kavramı, bu alanda çalışan bütün profesyonelleri (idareci, öğretmen, veli, danışman, psikolog, rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi vb.) kapsar.
- "Program" yerine "Programlama" denmesinin sebebi, bu alanda yapılacak bütün uygulamaları kapsamasıdır (Yani "Program" dendiğinde; akla amaç, kazanım, içerik düzenlemesi geldiğinden bunun yerine ÜYZ eğitiminin tüm boyutlarını içine alan "Programlama" daha uygun görölmüştür).

ABD'deki ÜYZ eğitimi ile ilgili geliştirilmiş olan standartlar ve alt başlıkları aşağıda verilmiştir:

Standart 1-Öğrenme ve Gelişim: Program farklılaştırma, gruplama ve diğer hizmetleri kolaylaştırır. Bu standardın çoğu maddesinde öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimi

önemsenerek, farklı öğrenme ortamlarında, öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimi ile kendini anlama ve sosyal farkındalığı ilişkilendirilir.

Standart 2-Durum Belirleme: Durum belirleme uygulamaları, tanılama, öğrenme kazanımları, ÜYZ öğretim programlarının değerlendirilmesi için gerekli bilgileri sağlar.

Standart 3-Eğitim Programı Planlama ve Öğretim: ÜYZ öğrenciler için teori ve araştırmaya dayalı öğretim programı ve öğretim yöntemleri uygulanır. Sosyal ve kültürel açıdan uygun öğretim programları planlanır, seçilir, uyarlanır ve oluşturulur. Belli öğrenci kazanımlarını elde etmek için kanıta dayalı öğretim stratejileri (eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, sorgulayıcı araştırma) kullanılır.

Standart 4-Öğrenme Ortamları: Öğrenme ortamları, 21. yüzyılda, bireysel ve sosyal sorumluluk kazandıran, çok kültürlülüğü benimseten, kişiler arası ve teknik iletişim becerileri, liderlik gibi somut öğrenci kazanımlarına uygun olmalıdır.

Standart 5-Programlama: ÜYZ eğitiminden sorumlu herkes, öğrencinin bilişsel, yaratıcı, duyuşsal gelişiminin ve bu ihtiyaçları karşılayacak programlamanın yapılması için gereken bilimsel kanıtların farkında olmalıdır. Bu kanıtlar, sistemli ve işbirlikçi bir şekilde, somut öğrenci kazanımlarını elde etmeye yönelik kapsamlı hizmetler geliştirmek ve uygulamak için kullanılır.

Standart 6-Mesleki Gelişim: Eğitimci, ÜYZ öğrencilerin öğretmen standartlarını kullanarak bilgi ve becerilerini geliştirir. Mesleki gelişim ihtiyaçları, düzenli ve resmi durum belirleme yöntemleriyle belirlenir. Eğitimci, belirtilen kriterleri taşımak zorundadır ve bu kriterlere sahip olup olmadığı, öğrenci kazanımları üzerinden değerlendirilir.

Eyalet eğitim kurulları, bu altı standart çerçevesinde kendi bölgelerindeki okulların ÜYZ eğitim programlarını şekillendirmektedir. Bu nedenle, standartlar; esnek bir çatı çerçeve programın hazırlanmasına imkan verir. Eyaletler bazında hazırlanan programlar ve uygulamaları, her eğitim-öğretim yılının sonunda, bu standartları hazırlayan NAGC tarafından değerlendirilir. Bunun için ÜYZ eğitimi veren tüm eyaletlere belli ölçekler gönderilir ve bu ölçeklerin analizi yapılarak NAGC tarafından bir rapor oluşturulur.

Aşağıda, iki eyaletin (Alabama ve Arizona) ÜYZ eğitimi ile ilgili çalışmaları ayrıntılı olarak incelenmiş ve Tablo-1’de gösterilmiştir. Ayrıca, Florida ve Missouri eyaletlerine ait, yukarıda açıklanan altı standart çerçevesinde geliştirilmiş olan eğitim programları detaylı olarak Tablo-2’de verilmiştir. Florida eyaletinin ÜYZ eğitimi uygulama türleri, bu eğitim türlerinin sınıf düzeylerine göre önerilen haftalık ders saatleri ve ÜYZ eğitiminde verilmesi gereken ortaokul ve lise düzeyindeki dersler ise Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-1. Alabama ve Arizona Eyaletlerinde ÜYZ Eğitimi

Eyalet Adı	Standartlar	Tanımlama	Program Geliştirme	Öğretmen Yetiştirme	Bireysel Eğitim Programı (BEP)	Yasal Güvenceler
ALABAMA	6 yaşından başlayarak 12 yıl kesintisiz eğitim	IQ Testi, Sözel Test veya Yaratıcı Düşünme Testi (97+ Puan)	Eyalet Eğitim Kurulu, Yerel Eğitim Kurulları	İki aşamada gerçekleştirilir. Bilgi ve Beceri	Her ÜYZ çocuk, kendisine sağlanacak eğitim hizmetlerini içeren yazılı bir plana sahip olmalıdır. BEP, bireysel ya da grup bazında olabilir. BEP toplantısına, öğrencinin kendisi, üstün yetenekliler öğretmeni, sınıf öğretmeni, aileler ve yerel kurul temsilcisi katılmalıdır.	<ol style="list-style-type: none">1. Her okul müdürü, ÜYZ öğrencinin özel bir programa dahil olma nedenlerini içeren yazılı bir kayıt tutmalıdır ve denetimlerde bu kayıt hazır bulundurulmalıdır.2. ÜYZ olarak tanılanmış bir öğrenci, ÜYZ öğrenciler için hazırlanmış bir programa ailenin onayı dahilinde girebilir.3. Her yerel eğitim kurulu, öğrencinin aday gösterilmesinden sonraki 90 gün içerisinde öğrencinin ÜYZ programına dahil olup olmadığına dair bir karar vermeli ve bu kararı öğrencinin ailesine yazılı olarak bildirmelidir. Ayrıca aileler için bir dilek ve şikayet sistemi geliştirilmelidir.

ARIZONA	Her okul bölgesinin yönetim kurulu, tanılama sürecini yürütür ve müfredatı yapar.	Ulusal normlara dayanan bir test üzerinden %97'lik başarı gösteren ya da daha yüksek puan alan öğrenciler ÜYZ'dir.	Normal müfredat, ÜYZ öğrenciler için değiştirilebilir ve ileri zihinsel düzeye sahip yeni öğretim yöntemleri, materyalleri ve teknikleri, normal müfredata eklenebilir. Bunu her okul bölgesinin yönetim kurulu yapar.	ÜYZ eğitimi ile ilgili en az 135 saatlik hizmet içi eğitim almış olmak. ÜYZ eğitimi ile ilgili üniversitelerden en az 12 saatlik ders almış olmak. ÜYZ eğitimi ile ilgili okul bölgesinde düzenlenen hizmet içi eğitim programları, bu alanda üniversite düzeyinde alınan 6 saatlik ders yerine geçebilir.	Her yerel eğitim kurulu, ailelere ÜYZ çocuğun tanımı, aday gösterme, tarama, seçme ve yerleştirme ile ilgili tanılama sürecine ilişkin yazılı ölçütler hakkında bilgi vermelidir.
----------------	---	--	--	--	---

Tablo-2 Florida ve Missouri Eyaletlerinin ÜYZ Eğitimi Çerçeve Programları

Eyalet Adı	Program Düzeyi	Programın Gereksinimleri	Amaçlar	Kazanımlar	Değerlendirme ve Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Düzeyi
FLORIDA	Anaokulundan ortaöğretim sonuna kadar hazırlanan ve uygulanan bir çerçeve program	<p>1. İçerik konularını daha derinlemesine ya da bilişsel açıdan daha üst düzeyde sunmak.</p> <p>2. Günlük yaşamla bağlantılı, karmaşık, akademik görevleri daha kapsamlı bir çeşitlilikle sunmak.</p> <p>3. Yapılan etkinlikleri daha hızlı bir şekilde ilerletmek.</p> <p>4. İçinde buldukları toplumun kendilerine sunduğu olanakları ve benlik duygularını geliştirmek.</p>	Bilginin Doğası	<ul style="list-style-type: none"> Belli bir çalışma alanındaki bilginin yerini saptar, tanımlar ve bilgiyi düzenler. Çalışma alanının temelini oluşturan temel kavram ve ilkeleri tanımlar ve gösterir. Belli bir bilgi alanında takip edilen araştırma-sorgulama yöntemlerini tanımlar ve uygular. 	<ul style="list-style-type: none"> Bilginin doğası Temel araştırma Verileri elde etme Verileri düzenleme Kavramsal çerçeveler Bileşenler ve yöntemler Kavramsal ilişkiler Beceri gelişimi Araştırma için veri yönetimi Araştırma-sorgulama yöntemleri Destekleyici yapılar 	Her bir amaç ve kazanıma ilişkin belirlenen değerlendirme ölçütleri bilmek (<i>know</i>), anlamak (<i>understand</i>), uygulamak (<i>perform</i>), gerçekleştirmek (<i>accomplish</i>) düzeylerinde değerlendirilir.
			Sorgulayıcı Araştırma	<ul style="list-style-type: none"> Disipliner veya disiplinler arası mantıklı/işe yarar soruları belirler. Disipliner veya disiplinler arası mantıklı/işe yarar soruları bir araya getirip sorar. Disipliner veya disiplinler arası mantıklı/işe yarar soruları değerlendirir ve yeniden düzenler. 	<ul style="list-style-type: none"> Soruların doğası Soruların önemi Soruların gücü Soru oluşturma Sorular ve sorgulama Soruları değerlendirme Soruları gözden geçirme 	
			Araştırma Becerileri	<ul style="list-style-type: none"> Çeşitli araştırma yöntem ve araçlarını kullanır. Bilgi kaynaklarını kullanır ve işler. Araştırma sürecinin güvenilirliğini ve yanılma payını saptar. Yapılan araştırma ve analizlerde etik standartları uygular. 	<ul style="list-style-type: none"> İşbirlikli araştırma Bilimsel yöntem Araştırma araç-gereçleri Farklı bağlamlardaki bilgi Akıl yürütme Gerçek ve görüş arasındaki fark Etik değerler 	

			<p>Yaratıcılık ve Eleştirel Düşünme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karmaşık bir konuda farklı bakış açılarından destekleyici argümanlar ortaya koyarak bu konuyla ilgili bir problemi tanımlar ve araştırır. • Sonuç çıkarmak ve etkili problem çözümlerini tahmin etmek için verilerin uygunluğu, güvenilirliği ve kullanılabilirliğini analiz eder. • Gerçek yaşam problemlerini çözerken kullandığı çeşitli yöntemlerin etkililiğini değerlendirir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Problemi belirleme • Farklı bakış açısı ile bakabilme • Destekleyici argümanlar • Çözüm üretme • Yaratıcı düşünme • Veri analizi • Çözümleri tahmin etme • Eleştirel düşünme • Etik değerler • Değerlendirme • Özgün bir yöntem bulma • İletişim 	
			<p>Liderlik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Değişimi olumlu yönde etkileyecek farklı görüşleri kabul eder. • Kendi liderlik özelliklerini ve farklı bireylerin liderlik özelliklerini olduğu gibi kabul eder. • Proje amaçlarını gerçekleştirmek ve grup arkadaşlarını yönlendirmek için önemli liderlik özelliklerini kullanır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzlaşma • Bireysel özellikler • Çatışmayı yönetme • Problem çözme • Çeşitlilik • Öz farkındalık • Grup dinamikleri • İletişim • Teknoloji • İşbirlikli öğrenme 	
			<p>Kariyer Planlama</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrenmeyi en üst düzeye çıkarmak için güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varır ve bu yönlerini kabullenir. • İhtiyaçlarını belirleyerek ve 	<ul style="list-style-type: none"> • Bilginin farkında olma • Öğrenme profili • Zorlukları kabullenme • Değerlendirme • Bağımsız olma 	

				<p>mantıklı hedefler koyarak, öğrenmesinden kendinin sorumlu olduğunu bilir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bireysel hedeflerine ulaşmaya çalışırken, bu süreçteki faydalı ve zararlı yönleri ortaya koymak için eylem planı tasarlar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kendi kendini motive etme • Öncelikler • Eleştirel değerlendirme • İletişim • Yetenek gelişimi • Eylem planı bileşenleri • Sosyal bağlam 	
			Kendini Gerçekleştirme	<ul style="list-style-type: none"> • Birden çok alan/disiplinde edindiği uzmanlığı ortaya koyan, topluma yönelik ürünler geliştirir. • Gerçek yaşam problemlerinin çözümlerini gösteren, farklı kaynaklardan alınan bilgiyi sentezleyen ürünler oluşturur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef kitleyi tanıma • İletişim • Bilgiyi aktarma • Problem çözme • Yaratıcı düşünme • Kavramsallaştırma • Özümseme 	
MISSOURI	<p>Anaokulundan ortaöğretim sonuna kadar hazırlanan ve uygulanan bir çerçeve program mevcuttur. Bu programda, paralel program (NAGC, 2003) yaklaşımı benimsenmiştir. Normal öğün eğitimdeki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Akademik bir şekilde öğrencilerin gelişimini sağlamak, • Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek, • Problem çözme becerileri kazandırmak, • Bağımsız çalışma becerilerini geliştirmek, 	Bilgiyi işleme	<ul style="list-style-type: none"> • Bilgiyi toplar, • Bilgiyi düzenler, • Bilgiyi çözümler, • Bilgiyi uygular. 	<p>Değerlendirme ölçütleri belirtilmemiş, fakat değerlendirmenin süreç boyunca olması ve çoklu değerlendirme kaynaklarının kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilere uygulanacak değerlendirme araç ve yöntemleri: projeler, gözlem, ödevler, kavram haritaları, deneyler, akran ve öğretmen değerlendirmesi, yazılı testler</p>	Değerlendirme düzeyi belirtilmemiştir.
			Eleştirel düşünme	<ul style="list-style-type: none"> • Akıl yürütmeyi kullanır, • Olguları ve mantığını kullanır, • İlişkileri ortaya koyar. 		
			Problem çözme	<ul style="list-style-type: none"> • Problemin farkına varır, • Problem çözme stratejilerini kullanır, • Çözüm geliştirir, • Sistemli düşünür. 		

<p>programların amaç ve kazanımları aynen alınarak ÜYZ öğrencilere yönelik farklılaştırılmaktadır. Her okul, normal programdaki herhangi bir üniteyi alarak bunu daha ayrıntılı, daha soyut, daha karmaşık bir şekilde verebilir. Bu konular, ÜYZ öğrencilere 1-3 sınıf düzeyi atlayarak verilebilir. Bu çerçeve programda, örnek bir program şablonu ayrıntılı olarak verilmiş fakat içeriği tamamen okul bölgelerine bırakılmıştır. Dolayısıyla Florida ile karşılaştırıldığında daha esnek bir çerçeve olarak gözükmektedir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İletişim becerilerini geliştirmek 	İletişim	<ul style="list-style-type: none"> • Verilecek bilgiyi planlar, • Verilecek bilgiyi düzenler, • Verilecek bilgiyi sunar, • Yazılı, sözlü ve görsel iletişim becerileri kullanır. 	<p>gibi. Ayrıca öğretmenlere yönelik alternatif öğretim stratejileri ve örnekleri verilmiştir.</p>
		Sorumluluk ve Liderlik gelişimi	<ul style="list-style-type: none"> • Bireysel çalışma yapar, • Grup çalışması yapar, • Liderlik özelliklerini kullanır. 	
		Mantıksal ve Duyuşsal düşünme (Yaratıcılık)	<ul style="list-style-type: none"> • Yaratıcı düşünme becerilerini kullanır, • Yaratıcı problem çözme ve karar verme becerilerini kullanır, • Eleştirel ve mantıksal düşünür. 	
		Araştırma Becerileri	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma yapar ve projeler hazırlar, • Kütüphane ve elektronik kaynaklara ulaşır, • Toplumsal kaynakları bulur ve kullanır. 	

Tablo-3. Florida Eyaletinde ÜYZ Eğitim Uygulama Türleri ve Önerilen DersSaatleri

Farklı Uygulama Türleri	3-5. Sınıf	Önerilen Haftalık Ders Saati	6-8. Sınıf	Önerilen Saat	9-12. Sınıf	Önerilen Saat	Sınıf Düzeyi	Alınan Dersler
Tam zamanlı bağımsız sınıf	√	30	√	5 (Her ÜYZ öğrencisi için)	√	5	6-8	<ul style="list-style-type: none"> • Kariyer Planlama, • *Dil ve Edebiyat I,II,III, • Yaşam Bilimleri, • Yer Bilimleri, • *Fen Bilimleri I,II,III, • *Matematik I,II,III, • Yabancı Diller (İspanyolca, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Çince) <p>*Dersler ileri seviyede verilmektedir.</p>
Kaynak Odaları	√	5	√	5	√	5		
ÜYZ öğrencilere yönelik ders (Yaratıcı düşünme, Liderlik vb.)	√	5	√	5 (Her ÜYZ öğrencisi için)	√	5		
Örgün eğitim sınıfı	√	5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)	√	5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)	√	5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)		
Örgün eğitim içinde yeteneklere göre sınıf oluşturma	√	5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)	√	5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)	√	0,5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)		
ÜYZ eğitim merkezi	√	20 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)	√	20 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)	√	30	9-12	<ul style="list-style-type: none"> • ÜYZ öğrencileri için beceriler (Yaratıcılık, üst düzey düşünme becerileri, liderlik, iletişim, vb.), ÜYZ öğrencileri için araştırma becerileri, • ÜYZ öğrencileri için iş başında eğitim uygulamaları, • Uluslararası ileri düzey eğitim sertifikası (AICE), AP Programı (Sosyal bilimler, Dil ve Edebiyat, Fen Bilimleri, Matematik, Görsel Sanatlar, Müzik), • AP Yabancı Diller Programı (İspanyolca, Fransızca, Latince, İtalyanca, Çince, Almanca, Japonca), • İleri Matematik, • İleri Fen Bilimleri, • İleri Dil ve Edebiyat, • İleri Sosyal Bilimler, • Uluslararası Bakalorya (IB)
Danışmanlık	X	-	X	-	√	0,5		
Örgün eğitim içinde IB, AP vb. programı alma	X	-	X	-	√	5 (Sadece ÜYZ öğrencisi için)		
ÜYZ eğitimi veren okullardaki IB, AP vb. programları	√	5	√	5	√	5		
Mentörlük	X	-	X	-	√	5		

2.2. Kanada

Kanada'da, ekonomik durum ve hükümet değişiklikleri, öğretmenlerin konuya ilgisizliği, sadece zihinsel üstün yeteneklilere önem verilmesi, ÜYZ eğitime verilen önemin düşük kalmasına neden olmuştur(Leroux, 2000). Fakat günümüzde bu nedenlerin tespit edilmesi sonucunda bu alanda ciddi yol katedilmiştir. Alberta'daki yerel eğitim kurulu 1987 yılında, ÜYZ Eğitim Programı (*The GATE Program*) adı altında bir çalışma başlatmıştır. Bu programa, 4-9 yaşındaki zihinsel üstün yetenekliler, veli başvurusu ile okul tarafından aday gösterilir. Daha sonra, WISC-R III ve WAIS başarı testi uygulanır. Bu testlerde başarılı olan öğrenciler, normal sınıflarına devam ederken *GATE* gruplarında, *GATE* öğretmenleri liderliğinde ayrı etkinlik yaparlar.

2.3. Rusya

Rusya'nın üstün yeteneklilerle ilgili başarılı çalışmalarının kökenleri, 1950'li yıllarda o dönemin Nobel ödüllü bilim adamlarının öncülüğünde kurulan iki tür okula dayanmaktadır. Birinci tür okullar, bölgedeki tüm ortaokul öğrencileri arasından Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji ve Enformatik dallarından ayrı ayrı seçilen ve lise düzeyinde eğitim alan öğrencilere yöneliktir. Bu okullar Moskova, Leningrad, Kiev ve Novosibirsk'teki Bilim Kenti'nde, üniversite yerleşkelerinde kurulmuştur. Üniversitelerdeki en saygın bilim adamları bir yandan da bu gençlere ders vermektedir. Çevrenin tüm olanakları ve çocukların sorunları ile ilgili danışma merkezleri eğitimin hizmetindedir. İkinci tür okullar ise yabancı dil, müzik, folklor, edebiyat ve felsefe eğitiminde yoğunlaşmıştır. En ünlüleri, Gnesin Müzik Okulu, Stragonov Sanat Okulu ve Leningrad Bale Okulu'dur. (Grigorenko&Clinkenbeard, 1994). Sovyet dünyasının bilim ve sanatta olağanüstü performans sergileyen önderlerinin çoğu bu okullarda yetişmiştir. Rusya'da, ÜYZ çocukların eğitimi toplumsal bir fayda olarak değerlendirilmekte ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacağı görüşü benimsenmektedir. ÜYZ çocuklar için yukarıda verilen özel okulların yanında tüm okullarda genişletme ve zenginleştirmeye dönük müfredat farklılaştırma uygulanmaktadır.

2.4. Avrupa Birliği Ülkeleri

Avrupa Birliği ülkelerinde ÜYZ eğitimi ile ilgili olarak elde edilen veriler, genellikle bu konuda yayınlanmış anket raporlarına ve ilgili literatüre dayanmaktadır. Bu bölümde, Freeman (2002), Mönks&Pflüger (2005), CCEA (2006) ve EADSNE (2009) raporlarından yararlanılarak Avrupa ülkelerindeki ÜYZ eğitimlerinin genel çerçevesi ortaya konmuştur. Buna göre; ÜYZ öğrenciler için alınan eğitim önlemleri, literatürde konuyla ilgili öne çıkan tartışmalar, AB ülkelerinin bu konudaki politika ve uygulamaları incelenmiştir. 24 AB ülkesinin ÜYZ eğitimi ile ilgili genel bilgiler aşağıda açıklanmıştır. Avrupa ülkelerinin ÜYZ eğitimindeki uygulamaları, Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması(*ISCED/International Standard Classification of Education, 1997*)'na göre değerlendirilerek Ek-1'de tablo halinde verilmiştir.

2.4.1. Yasal Düzenlemeler

ÜYZ kavramı, 19 AB ülkesinin özel eğitim ihtiyaçları ile ilgili mevzuatlarında yer almamasına rağmen 15 ülkede, yasal olarak ÜYZ öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Örneğin Norveç'te, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında başlatılan bir uygulama ile tüm lise öğrencilerine örgün eğitim içerisinde "ders seçimi" adı altında kendi istedikleri ek bir alan dersi alma hakkı verilmiştir. Buna karşın, 7 ülke (Çek Cumhuriyeti, Fransa, Yunanistan, Litvanya, Slovenya, İspanya ve Galler) eğitim-öğretim mevzuatlarında ÜYZ öğrenci kavramını tanımlamıştır. Özellikle İspanya, yasalarında üstün yetenek kavramından açıkça bahseden bir ülkedir. Yasaya göre, gerektiğinde zorunlu eğitim süresi, 2 kez sınıf atlama yoluyla kısaltılabilir ve hızlandırma uygulaması öğrencinin hedeflenen kazanıma ulaşmaması durumunda durdurulur. Bunun için öğrencinin hem sınıf düzeyindeki performansına hem de sosyalleşme ve kişilik gelişimine bakılır. Yasal düzenlemelere rağmen, ÜYZ eğitiminin okul ortamındaki uygulamaları yetersizdir. 2006 yılı itibarıyla, Amerika'daki yetenek tarama modelini örnek alarak bir program geliştirmeye çalışılmıştır.

2.4.2. Tanılama Süreçleri

Avrupa'da 22 ülkede, ÜYZ çocukları tanılamak için belli süreç ve ölçme-değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin başında öğretmen tavsiyeleri gelmektedir. Öğretmenler, çeşitli kontrol listelerini doldurarak ve ayrıntılı tavsiye mektupları yazarak tanılama sürecini başlatırlar. Bunu, sırasıyla veli önerisi ve öğrenci ile bireysel görüşmeler izlemektedir. Bu aşamaları geçen öğrencilere, performans ölçümleri, zeka testleri, durum belirleme yöntemleri, potansiyel yetenekleri saptayan testler ve yetkinlik testleri de uygulanmaktadır. Ayrıca 7 ülkenin (Belçika, Çek Cumhuriyeti, İzlanda, İrlanda, Litvanya, Hollanda, Slovenya) portfolyo uygulamasını tanılama sürecinde aktif olarak kullandığı tespit edilmiştir.

2.4.3. Eğitim Programları ve Uygulamaları

AB ülkelerinde üstün yetenek kavramı ve ÜYZ öğrencilerin tanılanması konusunda ortak bir yaklaşım bulunmasa da bu öğrencilerin örgün eğitim sistemi içinde eğitim alması (kaynaştırıcı/bütünleştirici eğitim) konusunda ortak bir yaklaşım vardır. Bununla birlikte bazı ülkelerde bu yaklaşımın yanında ayrı birim/merkez/akademi gibi eğitim-öğretim ortamları da bulunmaktadır. Çek Cumhuriyeti, Hollanda ve İsviçre'de ÜYZ öğrenciler, örgün eğitim ortamlarında ayrı bir birimde/sınıfta eğitim görmektedir. Danimarka, Almanya, Macaristan, Hollanda ve İsviçre'de ise her iki yaklaşım da yani hem özel sınıflar hem de karışık sınıflar oluşturulmaktadır.

Örgün eğitim sistemi içinde eğitim alan ÜYZ öğrenciler için sırası ile en çok kullanılan müfredat farklılaştırma yöntemlerinin bireysel destek (20 ülke), hızlandırma (19 ülke) ve zenginleştirme (19 ülke) olduğu görülmektedir. Yöntemlerin hepsi, çoğunlukla iç içe kullanılmaktadır. Programların uygulanmasında rehber öğretmenler, okulların ÜYZ eğitimi sorumlusu olarak görev almaktadır. 17 ülkede, öğretim programlarında farklılaştırma ve 16 ülkede ise yetenek grupları oluşturulmaktadır. Yunanistan'da, lise düzeyindeki ÜYZ

öğrenciler için özel spor, sanat ve müzik sınıfları bulunmaktadır. Hollanda’da ise ÜYZ öğrencilerin ayrı bir eğitim alması tartışılmakta olup, okul ve üniversitelerin bu konuyu daha iyi değerlendirmesi için bir araştırma programı başlatılmıştır.

Örgün eğitim içinde veya dışında ayrı ortamlarda eğitim alan ÜYZ öğrenciler için 11 ülkede bireysel destek, 10 ülkede özel programlar, 9 ülkede yetenek grupları ve 7 ülkede hızlandırmayı takip eden zenginleştirme uygulamalarının olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerinden özellikle Finlandiya, hızlandırma ve zenginleştirme uygulamalarına daha çok ağırlık vermektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim programları 15 ülkede bir seçenek olarak kullanılmakta, Almanya, Slovenya ve İspanya’da ise zorunlu tutulmaktadır. 12 ülke ise sadece ÜYZ öğrencilerin özel ihtiyaçları için hizmet veren destek veya kaynak merkezlerine sahiptir: Avusturya-Üstün Yeteneklileri Destekleme ve Araştırma Merkezi, Belçika-Psikolojik, Tıbbi ve Sosyal Merkez, Estonya-Tartu Üniversitesi’nde Yetenekli Gençlik Merkezi, Hollanda-Ulusal Üstün Yetenek Bilgi Merkezi, İskoçya-İskoç Yetenekli Çocuklar Ağı, Galler-Eğitimde Üstün Yetenekliler için Ulusal Dernek vb.

ÜYZ eğitiminde öne çıkan ABD’deki akımlardan da etkilenen İngiltere’nin, 2000’li yılların başında ÜYZ eğitime özellikle ortaokul düzeyinde önem verdiği, günümüzde ise bu çocukları, ilkökul düzeyinde okul içi uygulamalarla tanıdığı ve sınıf içi/sınıf dışı programlar ile desteklediği görülmektedir. Ayrıca, Ulusal ÜYZ Gençlik Akademisi (*NAGTY/The National Academy for Gifted&Talented Youth*), ilkokuldan üniversiteye geçişe kadar bu çocuklara çeşitli imkanlar sunmuş, ülkedeki ÜYZ eğitime büyük bir çeşitlilik ve ivme kazandırmıştır. Bu süreçte, ÜYZ eğitiminin niteliklerini belirleyen standartlar oluşturulmuş ve uygulanmıştır. Fakat 2011 yılında, Eğitim Bakanlığı’nın kararıyla Ulusal Eğitim-Öğretim Standartları yürürlükten kaldırılmış, “akademi” özelliği taşıyan okullar statüsüne geçilmiştir. Nisan 2012 itibarıyla ülkede 1776 okul bu statüyü kazanmıştır.

İngiltere, İskoçya ve Kuzey İrlanda’da, ÜYZ eğitimi gerek üniversiteler bünyesinde hizmet veren merkez ve akademiler, gerekse çeşitli dernek ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla örgün eğitim kurumlarında uygulanan zenginleştirme etkinlikleri ile sürdürülmektedir. 1989’da velilerin önyak olması ile kurulan Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği (*NAGC/National Association for Gifted Children*), yaz okulları ve hafta sonu zenginleştirme programları düzenlemektedir. İngiltere’deki genel eğilim de İskandinav ülkeleri gibi genel eğitim içinde esnek ve erişilebilir olanaklarla üstün yeteneklileri kaynaştırma yönündedir. Bu amaca hizmet eden Ulusal Müfredat Zenginleştirme Derneği (*National Association for Curriculum Enrichment*) yıllardır öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrenme malzemelerinin hazırlanmasında etkin bir rol oynamaktadır(Akarsu, 2001).

Almanya’da birleşme öncesinde üstün yetenekli çocuklarla ilgili ilk girişim, 1978’de bir grup veli ve psikoloğun kurduğu Alman Üstün Yetenekli Çocuklar Derneği (*DGfHK/Gesellschaft für das hochbegabte Kind*)’dir. Kurum, kamuoyunun konuya ilgisini arttırmış ve okul dışı zenginleştirme etkinlikleri düzenlemiştir. Çoğu üniversite ya da okullarla işbirliği yapan, federal hükümetten ve özel vakıflardan destek alan birçok araştırma merkezi kurulmuştur. Almanya’da, bünyesinde seçilmiş üstün yeteneklileri barındıran ilkökul,

1981'den bu yana etkinliğini sürdüren Braunschweig'tadır. Doğu ile birleşmeden sonra ÜYZ okullarının sayısı yükselmiştir (Akarsu, 2001).

Hollanda'da Nijmegen Üniversitesi'nde son derece etkin biçimde çalışan Üstün Yetenek Çalışmaları Merkezi (*Center for the Study of Giftedness*) bulunmaktadır. Merkezi Bonn'da bulunan ve büyük ölçüde Almanya tarafından mali olarak desteklenen Avrupa Üstün Yetenek Konseyi (*ECHA/European Council for High Ability*), kurulduğu 1987'den bu yana son derece etkili çalışmalar gerçekleştirmiştir. Konseyin düzenli olarak çıkardığı bir bilimsel dergi, bir haber bülteni ve pek çok kitap bulunmaktadır. Merkezi Portekiz'de yer alan *EUROTALENT*, Fransa'da *ANPEIP/Association Nationale pour les Enfant Intellectuellement Précoces*, İsveç'te *EHK/Elternverein für hochbegabte Kinder*, Hollanda'da *PHAROS*, ve İspanya'da *Asociacion para el Dessarrollo de la Creatividad el Talento* gibi kurumlar, konuyu gündeme getirmede ve yetkilileri yönlendirmede son derece önemli roller üstlenmiştir.

İlköğretim ve lise düzeylerinde ÜYZ öğrenciler için verilen eğitimler arasındaki farklılıklar incelendiğinde, 16 ülkenin her iki düzeyde de aynı yaklaşımları benimsedikleri görülmüştür. 10 ülkede ise, bu öğrencilerin lise düzeyinde yetenek gruplarına yerleştirilerek eğitim aldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, tüm AB ülkelerinde ilköğretim ve lise düzeyi arasındaki farklılıkların azaltılması yönünde bir eğilim olduğu görülmektedir.

Günümüzde, ÜYZ eğitiminin niteliği ile ilgili tartışmalar incelendiğinde, Avusturya daha bütüncül bir yaklaşımın izlenmesi gerektiğini savunurken, Çek Cumhuriyeti ise farklı ortamlarda yapılacak olan ÜYZ eğitimlerinin, elitizme neden olabileceğini tartışmaktadır. Genel olarak bu çocukların sosyal ihtiyaçlarına daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Güncel araştırmalar açısından Yunanistan'da üniversite düzeyinde ciddi araştırmalar yapıldığı, Slovenya'da ÜYZ lise eğitimine odaklanıldığı, Galler ve İskoçya'da ise yeni ÜYZ esnek çerçeve programlarının yürürlüğe sokulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, Avrupa ülkelerinin çoğunda ÜYZ çocuklar hakkında geçerli yasal bir tanımlama bulunmamaktadır. Üstün yetenek kavramı, bu ülkelerde daha çok doğuştan gelen bilişsel yetenekler olarak değil, daha geniş bir anlamda motivasyon, yaratıcılık, problem çözme, liderlik, sosyal ve duygusal becerileri de kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. ÜYZ eğitiminde, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarından öğretim ortamlarının özelliklerine doğru kayan bir eğilim olduğu gözlenmektedir. Çünkü çoğu ülkede, ÜYZ öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için sınıf içi uygulamaların iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu öğrencilerin eğitiminin örgün eğitim içinde ele alındığı, müfredat ek veya müfredat dışı uygulamaların farklılaştırmaya göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. Ancak ÜYZ eğitiminin önemli bir unsuru olan öğretmenlerin yetiştirilmesinde, eğitimde farklılığı temel alan yaklaşımların verilmesinde yetersizlikler olduğu görülmektedir.

2.5. Asya Ülkeleri

Asya ülkelerinde, Batı eğitim felsefelerinden farklı olarak, bireylerin kendi başarılarından sorumlu oldukları ve doğuştan gelen yeteneklerin buldukları çevrede

geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu nedenle, Çin’de çocuk, yaptığı çalışmalarda belli bir düzeye ulaşır ulaşmaz hızlandırmaya tabi tutulur. Kalabalık nüfusu nedeniyle Çin’deki en başarılı uygulama “Çocuk Sarayları” diye nitelendirilen ev veya büyük binalarda, çocuklara sunulan çeşitli öğrenme etkinlikleridir. Bu etkinlikler drama, satranç, laboratuvar çalışması, beden eğitimi, kaligrafi ve hatta oyun bile olabilir ve çocuk bu etkinlikleri kendi seçer. Böylece ilgi ve yeteneklerin saptanması sağlanır. Bir etkinlikte belli bir düzeye gelen çocuk, o alanda daha üst düzey bir kurs almak için bir çeşit sözleşme imzalar ve bu kursa devam eder. Çocuk, bundan sonra mantıklı bir gerekçe olmadan kursu yarıda bırakamaz ve gelişimi bu şekilde devam eder.

Japonya’da, herkes için eşit eğitim anlayışı hakimdir. Bu nedenle sadece duyu engeli olan veya ağır zihinsel engelliler için özel bir eğitim sağlanır. ÜYZ çocukların örgün eğitim sistemi içinde kalması, diğer çocuklar için bir katkı olarak düşünülür ve bu çocukların akranlarını alıştırması beklenir. 40 kişilik sınıflarda çok katı bir öğretim programı uygulandığı için zenginleştirme ve farklılaştırma gibi uygulamalardan bahsedilemez. Japonya’da 4.sınıftan itibaren okul sonrası etkinlikler zorunludur, ilk ve ortaokul öğrencilerinin %60’ı ülkemizdeki gibi dersane türü sınıflara devam eder.

2.6. Avustralya

Avustralya’da, 1990’ların ortasından itibaren bütün eyaletler eğitim politikalarına ÜYZ eğitimini de eklemiştir. Eğitimde imkan eşitliği prensibi doğrultusunda çoğu ÜYZ çocuk, karışık yetenek sınıflarında eğitim görmektedir. New South Wales eyaletinde, bazı ilkokullar fırsat sınıfları (*opportunity classes*) adı altında ÜYZ sınıfları oluşturmuştur ve bu sınıflarda hızlandırılmış ve zenginleştirilmiş programlar uygulanmaktadır. Genel olarak hızlandırma, okula erken başlama, sınıf atlatma ve belli bir alanı atlatma şeklinde uygulanır. Bazı liselerde teleskopik hızlandırma da uygulanır. Örneğin, 6 yıllık liseyi 5 yılda bitirme gibi. Avustralya’da, ÜYZ Eğitimi Araştırma, Kaynak ve Bilgi Merkezi (*GERRIC/The Gifted Education Research, Resource&Information Center*) adlı kurum, ÜYZ öğrencilerine tatil zenginleştirme programları da sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileleri ve Sorunları*. Ankara: Eduser
- Armstrong, F. (2008). Inclusive Education. In G. Richards and F. Armstrong (eds), *Key Issues for Teaching Assistans. Working in diverse and inclusive classrooms*. London and New York: Routledge.
- Borland, H.J. (2005). Gifted education without gifted children. The case for noconception of giftedness. In J.R. Sternbergand E. Davidson, Janet (eds), *Conceptions of giftedness*. New York: Cambridge UniversityPress.
- Davis, G.&Rimm, S. (1998). *Education of the Gifted and Talented*. USA, MA: Allyn and Bacon.
- Education of Gifted Students in Florida. Florida's Plan for K-12 Gifted Education. *Bureau of Curriculum and Instruction Division of Public Schools, Florida Department of Education*.(2010).
- Eyre, D. (1997). *Able Children in Ordinary Schools*. London: David Fulton
- Freeman, J. (2002). *Out-of-School Educational Provision for the Gifted and Talented around the World: A Report for the Department of Education and Skills*. London, 2002.
- Fuszek, C. (2008). *Lifelong Advantage. The Talent-Care Program of the Csanyi Foundation for Children, Powerpoint presentation, European Agency Bi-annual Meeting, 7th November 2008, Budapest, Hungary*.
- Gifted and Talented Children in (and out) of the Classroom. *A report for the Council of Curriculum, Examinations and Assesment (CCEA), Northern Ireland*. (2006, 28th February).
- Gifted Learners: A Survey of Educational Policy and Provision. *European Agency for Development in Special Needs Education*. (2009).
- Gilheany, S. (1995). *Nurturing Talent: Individual Need and Social Ability*. The Netherlands: Van Gocum.
- Grigorenko, E.&Clinkenbeard, P. (1994). *An Inside View of Gifted Education in Russia*. *Roepereview*. 167-171.
- <http://etc.usf.edu/flstandards/sss/frameworks.pdf>
- <http://dese.mo.gov/divimprove/gifted/resources/curriculumguide.pdf>
- <http://joanfreeman.com/pdf/Text part one.pdf>
- http://www.bmbf.de/pub/gifted_education_21_eu_countries.pdf
- http://www.fldoe.org/bii/Gifted_Ed/pdf/StateGiftedPlan.pdf
- <http://www.ncca.ie/uploadedfiles/publications/gifted%20and%20talented%20children.pdf>
- <http://www.nagc.org/uploadedFiles/Information and Resources/Gifted Program Standards/K-12%20booklet%20for%20convention%20%28final%29.pdf>

http://www.nagc.org/uploadedFiles/Information_and_Resources/2010-11_state_of_states/State%20of%20the%20Nation%20%20%28final%29.pdf

<http://www.tehetsegpont.hu/dokumentumok/gifted.pdf>

- Hymer, B. & Michel, D. (2002). *Gifted and Talented Learners. Creating a Policy for Inclusion. London: David Fulton (in association with National Association for Able Children in Education).*
- Kulik, J. A. & Kulik, C. C. (1987). Effects of ability grouping on student achievement. *Equity and Excellence*, 22-30.
- Leroux, J. A. (2000). A Study of Education for High Ability Students in Canada: Policy, Programs and Student Needs. In K. A. Heller, Moenks, F. J. , Sternberg, R. J., Subotnik, Rena F. (Eds.), *International handbook of giftedness and talent (2nd ed.)*. New York, NY, US: Elsevier Applied Science Publishers/Elsevier Science Publishers.
- Levent, F. (2011). *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı. Çocuk Vakfı Yayınları: İstanbul.*
- Lockman, B.J., Friend, E., Smith, D. (2007). Florida's Frameworks for K-12 Gifted Learners. *Florida Department of Education, Bureau of Exceptional Education and Student Services.*
- Maker, C.J. (1982). Curriculum development for the gifted. *Austin, TX: Pro-Ed.*
- Mönks, F.J. & Pflüger, R. (2005, February). Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective. *Radboud University Nijmegen. Netherlands.*
- NAGC Pre-K-Grade 12 Gifted Programming Standards. A Blueprint for Quality Gifted Education Programs. *National Association for Gifted Children.* (2010, November).
- Smith, L., Bock, M. Farrow, M.K., Gerardy, N. (2004). Fourth Cycle MSIP. *A Guide for Developing Gifted Curriculum Documents. Gifted Association of Missouri.*
- Smith, M.M.C. (2006). Principles of inclusion. Implications for able learners. In M.M.C. Smith (ed.), *Including the Gifted and Talented. Making inclusion work for more gifted and able learners. New York, Oxon: Routledge.*
- State of the Nation in Gifted Education. A Lack of Commitment to Talent Development. *An Executive Summary of the 2010-2011 State of the States Report.* National Association for Gifted Children.
- Sternberg, J.R. & Davidson, E. (2005). *Conceptions of Giftedness. New York: Cambridge University Press.*
- VanTassel-Baska, J. (2003). Content-based curriculum for high-ability learners: An introduction. *Waco, TX: Prufrock Press.*

EKLER

Ek-1: AB Ülkelerindeki ÜYZ Eğitimi Uygulamalarının Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması'na (ISCED) göre Değerlendirilmesi *

ÜYZ Eğitimi Uygulamaları	ISCED Düzeyi**	Ülkeler																				
		Avusturya	Belçika	İsviçre	Almanya	Danimarka	İspanya	Finlandiya	Fransa	Yunanistan	Macaristan	İrlanda	İtalya	Lüksemburg	Letonya	Hollanda	Polonya	Portekiz	Romanya	İsveç	Slovenya	Birleşik Krallık
Okula erken başlatma	0						+	+								+					+	
	1	+	+	+	+		+	+	+			+		+		+	+	+	+	+		+
	2	+	+	+			+	+	+							+	+	+		+	+	+
	3	+	+	+			+	+	+							+	+			+	+	+
Sınıf atlatma	0		+				+	+								+						
	1	+	+	+	+		+	+	+			+		+		+	+	+	+	+	+	+
	2	+		+	+		+	+	+		+	+		+		+	+	+	+		+	+
	3	+	+	+	+			+			+	+		+		+	+		+	+	+	+
Üst sınıfla beraber ders alma	0	+	+				+									+						
	1	+	+	+	+		+		+	+	+					+	+	+		+		+
	2	+		+	+		+	+			+	+				+	+	+		+		+
	3	+		+	+		+				+	+				+	+			+		+
Grup içi hızlandırma	0						+															
	1						+													+		+
	2	+			+		+															+
	3	+			+		+															+
Atölye çalışması (Workshop)	0	+				+	+													+		
	1	+		+	+	+	+							+	+	+	+				+	
	2	+		+	+	+	+		+	+				+	+	+	+				+	
	3	+		+	+	+	+		+	+				+	+	+	+				+	

Özel kurum ve STK'lar ile işbirliği	0						+											+				
	1	+			+		+						+				+	+	+			
	2	+			+	+	+						+		+		+	+	+	+		
	3	+			+	+	+					+	+	+	+		+		+	+		
Müfredat dışı etkinlikler	0	+		+	+		+	+								+		+	+	+		
	1	+		+	+		+	+		+			+		+	+	+	+	+		+	+
	2	+		+	+		+	+	+	+			+		+	+	+	+	+		+	+
	3	+		+	+		+			+		+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Mentörlük	0						+									+		+				
	1	+		+			+									+	+	+	+		+	
	2	+		+			+								+	+	+	+	+	+	+	+
	3	+		+			+			+					+	+	+	+		+	+	
Bireysel çalışma	0						+									+						
	1	+		+			+						+		+				+			
	2	+		+		+	+	+	+			+	+	+	+			+			+	
	3	+	+	+	+	+	+		+	+			+	+	+	+		+	+	+	+	
Okul içi yarışmalar	0												+							+		
	1	+		+	+		+			+		+	+	+		+	+	+				
	2	+		+	+		+	+	+	+		+	+	+		+	+	+		+		
	3	+	+	+	+		+	+	+	+		+	+	+		+	+	+		+		
Psikolojik danışmanlık	0	+								+			+		+	+				+		
	1	+		+	+		+			+			+		+	+	+		+	+	+	
	2	+		+	+		+			+			+		+	+	+		+	+	+	
	3	+		+			+			+		+	+		+	+	+		+	+	+	
Yaz kampları	0		+										+							+		
	1	+	+		+		+			+	+		+	+	+	+					+	
	2	+			+		+	+	+	+			+	+	+	+	+	+		+	+	
	3	+	+		+		+	+		+	+		+	+	+	+	+	+		+	+	

Festivaller	0	+												+	+					+			
	1	+		+	+									+	+			+	+		+	+	
	2	+		+	+									+	+			+	+		+	+	
	3	+		+	+									+	+			+	+		+	+	
Sergiler	0	+												+	+					+	+	+	
	1	+		+										+	+			+	+	+		+	
	2	+		+										+	+			+	+	+		+	
	3	+		+										+	+			+	+			+	
Okul dışı yarışmalar	0													+							+		
	1	+		+	+		+							+	+	+	+			+	+		
	2	+		+	+		+	+						+	+	+	+	+	+			+	
	3	+		+	+		+	+		+	+	+		+	+	+	+	+	+			+	
Performans/Gösteriler	0	+												+						+	+		
	1	+		+	+		+							+				+	+	+		+	+
	2	+		+	+		+							+				+	+	+		+	+
	3	+		+	+		+							+				+	+	+		+	+
ISCED'e göre üniversite düzeyinde ders alma	0													+									
	1													+									
	2	+												+		+							+
	3	+		+	+									+		+							+
Özel okullar	0	+		+	+									+							+		
	1	+	+	+	+		+							+	+	+	+						
	2	+		+	+		+	+						+	+	+	+						
	3	+		+	+		+	+						+	+	+						+	

*: Bu tablo, Pflüger&Mönks (2005) çalışmasından uyarlanmıştır.

**::Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması(ISCED/International Standard Classification of Education, 1997)'na göre; 0:Okul öncesi düzeyi, 1: İlkokul düzeyi, 2: Ortaokul düzeyi, 3: Lise düzeyini göstermektedir.

Ek-2: Ülkelerin ÜYZ Eğitim Uygulamalarına Genel Bakış (Anket Çalışması)

SORULAR	ANKETE KATILAN ÜLKELER															
	ÇEK C.		İNGİLTERE		AVUSTURYA		LÜBNAN		Y. ZELANDA		İSRAİL		BELÇİKA		ROMANYA	
	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
SORU 1: Ülkenizde, ÜYZ öğrenciler için esnek bir çatı çerçeve programınız var mı?		X	X				X		X		X		X			X
			Yasal olarak yürürlükte olmasa da okulların ÜYZ çocukları tanılması için bir kılavuz var. Okulların ÜYZ çocukları tanılması ve eğitmesi için tek bir çerçeve çatı programı var fakat uygulanması okuldan okula değişebilmektedir. Örgün eğitim içerisinde bu çocuklara bir başöğretmen görevlendirerek ÜYZ öğrencilerin ihtiyaçlarını hem sınıf ortamında hem de müfredat dışı etkinlikler ile karşılamak okulların görevidir.	Esnek çatı program olmasa bile Eğitim Bakanlığı bünyesinde 2 adet genel çerçeve planı var. Birincisi, örgün eğitim sistemindeki ÜYZ öğrenciler için tavsiye niteliği taşıyan kararnamedir. İkincisi, Avusturya ÜYZ Çocukları Destekleme ve Araştırma Merkezi(ÖZBF)'nin ana sınıfları, okullar, üniversiteler, toplum ve iş gücünü içeren yazılı planıdır.		Programlar daha çok özel okullar tarafından verilmekle birlikte çok fazla akademik, bilimsel değildir.		Ülke genelinde ÜYZ eğitimi için çatı çerçeve bellidir fakat ÜYZ öğrenciler için her okulun ÜYZ tanımı farklıdır; var olan ÜYZ müfredatına ilişkin yorum ve uygulamalar da değişmektedir.		Esnek bir çatı çerçeve programı yoktur. Ülke genelinde tek bir program uygulanmaktadır.		Ülke genelinde 3 bölgede ÜYZ eğitimi için farklı uygulamalar var. Fransızcanın hakim olduğu bölgede ÜYZ öğrenciler için müfredat farklılaştırmayı temel alan hızlandırma yaklaşımı uygulanmaktadır.		Hazır bir program var fakat yasal olarak uygulama yok.		

SORULAR	ANKETE KATILAN ÜLKELER																							
	ÇEK C.			İNGİLTERE			AVUSTURYA			LÜBNAN			Y. ZELANDA			İSRAİL			BELÇİKA			ROMANYA		
	MEB*	Ö.K.**	STK***	MEB	Ö.K.	STK	MEB	Ö.K.	STK	MEB	Ö.K.	STK	MEB	Ö.K.	STK	MEB	Ö.K.	STK	MEB	Ö.K.	STK	MEB	Ö.K.	STK
SORU 2: Programı kim hazırlıyor?				X			X	X			X		X			X								
				Merkezi bir program mevcuttur.			Bölgesel olarak eğitim kurulları hazırlıyor. Ayrıca, eyalet kendi programını hazırlayıp o bölgede uyguluyor. Uygulamada 3. sınıftaki öğrenciler, eyaletçe belirlenen tanılama kriterlerine göre seçiliyor ve bu öğrencilere yaz okulları ya da müfredat dışı etkinlikler sunuluyor.			Özel okullar kendi bünyelerinde program hazırlayarak bunları uyguluyor.														

* Milli Eğitim Bakanlığı

** Özel Kurum ve Kuruluşlar

***Sivil Toplum Kuruluşları

SORULAR	ANKETE KATILAN ÜLKELER							
	ÇEK C.	İNGİLTERE	AVUSTURYA	LÜBNAN	Y. ZELANDA	İSRAİL	BELÇİKA	ROMANYA
<p>SORU 3: Ülkenizdeki ÜYZ eğitiminde kazanım/amaç/standartlar nasıl belirlenir?</p>	<p>Eğitim ile ilgili bir yasada ÜYZ eğitimine yönelik kısa bir açıklama bulunmaktadır. Bu açıklama doğrultusunda ÜYZ eğitim programları şekillenmektedir.</p>	<p>ÜYZ eğitimi için ulusal kalite standartları ve sınıf kalite standartları var. Sınıf kalite standartları, öğretmenler ile farklı disiplinlerde sınıf uygulamalarının gelişimi, planlanması ve değerlendirilmesi ne yöneliktir.</p>	<p>Zorunlu standartlar yok fakat bu konuyla ilgili girişimler var. 2012 sonbaharında, mesleki eğitim veren kurumların, bu alanda eğitim verebilmesi için bir standart belgesi alması gerekiyor. Bu standartlar Eğitim Bakanlığı ve ÖZBF işbirliği ile geliştirilmiştir. ÖZBF, bütün okullar için ÜYZ eğitimi profili geliştirmiştir. Ayrıca, IPEGE/International Panel of Experts for Gifted Education, Almanya, İsviçre ve Avusturya ortaklığında uzmanların bir araya geldiği bir platformdur. Düzenli olarak yapılan toplantılarda ÜYZ öğretmenlerinin eğitimine yönelik standartlar geliştirilmiştir.</p>	<p>Akademik başarı ve IQ'ya göre ÜYZ eğitiminin amaçları belirlenir.</p>	<p>Eğitimde Ulusal Uygulama İlkeleri (<i>National Administration Guidelines</i>), tüm ülkede 2007 yılında yürürlüğe giren ulusal öğretim programının dikkate alınması gerektiğini belirtmiş ve;</p> <ul style="list-style-type: none"> •Başarılı olamayan, •Başarılı olamama riski olan ve •Özel ihtiyaçları olan (Üstün Yetenekliler de dahil) öğrencilerin tanınması ve buna yönelik eğitim yapılmasını ifade etmiştir. 	<p>Okulların 2. kademesindeki öğrencilere, ÜYZ öğrencilerin tanınması için ulusal bir test olan SZOLD sınavları uygulanmaktadır. %98,5 ve üzeri alanlar ÜYZ öğrenci olarak tanınır. Buna ek olarak, bölgesel ölçütler de bulunmaktadır.</p>		

SORULAR	ANKETE KATILAN ÜLKELER																								
	ÇEK C.			İNGİLTERE			AVUSTURYA			LÜBNAN			Y. ZELANDA			İSRAİL			BELÇİKA			ROMANYA			
	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	4-5 Yaş	6-7 Yaş	8-9 Yaş	
				X								X						X							
SORU 4: Ülkenizde ÜYZ eğitime başlama yaşı nedir?	Eğitime başlama yaşı 3'tür. Sadece belli okullardaki belli programlar uygulanmaktadır. Genel bir program mevcut değildir.						Programa göre değişmektedir. Örneğin; • Yaz akademileri ve yetenek kursları 7-19 yaş arası öğrenciler için düzenlenmektedir. • Tanılanan ÜYZ öğrenci, örgün eğitime 1 yıl erken başlatılabilir(5 yaş). • 6-19 yaş arasında sınıf atlama var. • Üniversiteli Çocuklar programı 15 yaşından itibaren başlamaktadır. Bununla birlikte 11 yaşındaki çocukların da bundan yararlandığı görülmektedir. • 15-18 yaş çocukları için de olimpiyatlar yapılmaktadır.						Özel bir program yoktur. ÜYZ öğrenciler erken tanılanabilir ancak bu öğrencilere uygulanan programlar öğretmenler ile sınırlıdır.									Her yaş olabilir. Resmî bir program olmamakla birlikte STK'ların desteği ile gerçekleştirilebilmektedir.			

SORULAR	ÜLKE AÇIKLAMALARI																								
	ÇEK C.			İNGİLTERE			AVUSTURYA			LÜBNAN			Y. ZELANDA			İSRAIL			BELÇİKA			ROMANYA			
	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	Grup Testleri	IQ Testleri	Öğretmen Gözlemi	
	X	X	X	X		X	X		X		X	X				X				X					
SORU 5: Hangi tanılama yöntemlerini kullanıyorsunuz?	WISC-R III, SON-R, IST 2000R Woodcock-Johnson			Çoğu okul Başarı Testleri (SAT/Scholastic Ability Tests) ve Bilişsel Yetenek Testleri (CAT/Cognitive Ability Tests) kullanılmaktadır.			Öğretmen aday gösterme, veli aday gösterme, bireysel testler ve nadiren akran aday gösterme. Öğrenciler belli bir yaşta teste tabi tutulmaz, öğretmenlerin gözlem zorunluluğu yoktur. ÖZBF, bütünsel tanılama yaklaşımını savunmaktadır. Yaklaşım, konsantrasyon testleri, okul korkusu ve motivasyon testlerini dikkate alır. ÖZBF, okullara yaklaşımı tanıtan bir broşür dağıtmıştır.			Okullardaki öğrencilerin akademik başarılarına ek olarak bu testler uygulanmaktadır.			ÜYZ öğrencileri kimin tanıladığına göre değişir. Psikoloğa dışardan zeka testi yaptırılırsa WISC-R uygulanır. Okullara, ÜYZ öğrencileri tanılama işlemleri için şu yöntemler önerilmektedir: Gözlem, okul testleri, standart testler, akran aday gösterme, veli aday gösterme									Standart testler, akran ve yetişkinlerin aday göstermesi, mülakatlar ve öğrencilerin okul başarıları.			

SORULAR	ÜLKE AÇIKLAMALARI															
	ÇEK C.		İNGİLTERE		AVUSTURYA		LÜBNAN		Y. ZELANDA		İSRAİL		BELÇİKA		ROMANYA	
SORU 6: Tanılama ölçüte dayalı mı yapılıyor yoksa süreç esashi mi yapılıyor?	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)	SÜREÇ	Kriterler (WISC-R, Stanford-Binet, Raven, vb.)
		X	1 Yıl		X	6 Ay					X		X			
	Testler ve diğer özel ölçütler.		Çoğu okul ÜYZ öğrencilerini, her okul yılı başında tekrar değerlendirir.		Okul psikologları test yaptıkları için tanılama süreci ölçüte dayalıdır.						3. soruya verilen cevaba göre tanılama yapılmaktadır.		IQ testleri (Wechsler Testi-125 ya da 130 üzeri)		Süreç ve ölçüte dayalı tanılama yapılmaktadır.	

SORULAR	ÜLKE AÇIKLAMALARI							
	ÇEK C.	İNGİLTERE	AVUSTURYA	LÜBNAN	Y. ZELANDA	İSRAİL	BELÇİKA	ROMANYA
SORU 7: Ülkenizdeki ÜYZ eğitiminde görev alacak öğretmenleri seçme ölçütleriniz nelerdir?	Hiçbir ölçüt yoktur!	Yoktur! Çünkü ÜYZ öğrencilerin çoğu, örgün eğitim içerisinde eğitim görmektedir. Bu nedenle herhangi bir ölçüt yoktur.	Her bölgeden sorumlu eğitim kurulları, sadece ÜYZ öğrencilerin eğitim aldığı yetenek kursları gibi eğitimler için öğretmenlerden, <i>ECHA</i> sertifikası veya buna eş değer bir belge talep etmektedir. Ayrıca, bazı üniversitelerde (Danube Üniversitesi) ÜYZ eğitime yönelik yüksek lisans bölümleri açılmaktadır.	Öğretmenler için tek ölçüt başarıdır!	Yoktur! Çünkü ÜYZ öğrencilerin çoğu, örgün eğitim içerisinde eğitim görmektedir.	Ölçüt yoktur!		ÜYZ eğitim programı henüz başlamamıştır. Bu nedenle bir öğretmen seçme ölçütü yoktur.

SORULAR	ÜLKE AÇIKLAMALARI															
	ÇEK C.		İNGİLTERE		AVUSTURYA		LÜBNAN		Y. ZELANDA		İSRAİL		BELÇİKA		ROMANYA	
SORU 8: Ülkenizde ÜYZ öğrencilere herhangi bir burs olanağı sağlanıyor mu?	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR	EVET	HAYIR
	X			X		X						x		x		
	Özellikle lise ve üniversitede eğitim gören ÜYZ öğrenciler için az miktarda burs olanağı bulunmaktadır.		Devlet ilköğretim okullarında eğitim alan dezavantajlı çocuklara devlet tarafından 400 Sterlin verilmektedir. Okullar, isterlerse bunu ÜYZ öğrenciler için kullanabilir.		ÜYZ çocuklara özel herhangi bir burs bulunmamaktadır. STK'lar yapılan başvurulara göre küçük maddi imkanlar sağlamaktadır. Örneğin seyahat giderleri gibi.				NZQA bursu üniversiteye başlayan öğrencilerin en başarılı %3'üne verilen bir burstur.							

SORULAR	ÜLKE AÇIKLAMALARI							
	ÇEK C.	İNGİLTERE	AVUSTURYA	LÜBNAN	Y. ZELANDA	İSRAİL	BELÇİKA	ROMANYA
<p>SORU 9: Ülkenizdeki ÜYZ öğrencilerin alana yönlendirilmesi nasıldır? Ölçütleriniz nelerdir? Uygulama hakkında bilgi veriniz.</p>	Hiçbir ölçüt yoktur!	<p>Bazı devlet okullarında matematik veya dil sanatlarına yönlendirme var. Çoğu ilköğretim öğrencisi normal örgün eğitim içerisinde öğrenim gördüğü için herhangi bir alana yönlendirilmemektedir. Akademiler aracılığı ile alana yönlendirmeler artmaktadır.</p>	<p>Avusturya, farklılaştırılmış bir öğretim sistemine sahiptir. Bütün çocuklar, 6-10 yaş arasında ilkokula devam ederken 10 yaşından sonra ortaokullar ve gramer okulları arasında tercih yapmak zorundadır. Gramer okuluna gitmek için notların çok iyi olması gerekir. Ortaokul ise 4 yıl sürmektedir ve öğrenciler okulu bitirirken bazı seçenekler sunulur: Bir yıl daha okuyup çıraklık okuluna devam edebilirler. Burada 3-4 yıl okuduktan sonra doğrudan iş hayatına atılırlar. Mesleki eğitime devam etmeyenler bir gramer okuluna veya beş yıl süreli mesleki okula</p>		<p>Her okula göre değişir. Resmi raporlar, ÜYZ öğrencilerin alana yönlendirilmelerinin bazı okullarda çok iyi yapıldığını, bazı okullarda iyi yapılmadığını, bazılarında ise hiç yapılmadığını belirtmektedir.</p>	<p>Rehberlik, ailelerin sorumluluğudur. Uygun adaylar için üniversiteler tarafından akademik destek verilir.</p>		<p>Bazı STK'lar yönlendirme için destek vermektedir. Bu noktada geliştirilen bazı araçlar vardır.</p>

			<p>devam ederek olgunluk(<i>matura</i>) derecesini alır. Bahsedilen okullar, öğrencilere pek çok seçenek sunar. Görsel sanatlar, dil sanatları, müzik, doğa bilimleri, bilgi teknolojilerine odaklanan gramer okulları vardır. Mesleki okullarda ise teknik, ticari beceriler, moda tasarım, çevre, çocuk gelişimi, bahçecilik gibi uzmanlık alanları vardır. Mesleki okullara yönlendirme yoktur, öğrenci okulu kendisi seçer.</p>					
--	--	--	---	--	--	--	--	--

SORULAR	ÜLKE AÇIKLAMALARI																																		
	ÇEK C.				İNGİLTERE				AVUSTURYA				LÜBNAN				Y. ZELANDA				İSRAİL				BELÇİKA				ROMANYA						
SORU 10: Ülkenizde ÜYZ öğrencileri için alanlara yönlendirme hangi yaş aralığında gerçekleştiriliyor?	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ	4-6 YAŞ	7-10 YAŞ	11-14 YAŞ	14 ÜZERİ YAŞ			
				X			X	X			X	X			X																				
					İşaretlenmiş olan yaşlar, alanlara yönlendirme yaşlarıdır.																Velilere bağlıdır.								Çocuğun zihinsel gelişimine dayanır.						

	ÜLKE AÇIKLAMALARI							
	ÇEK C.	İNGİLTERE	AVUSTURYA	LÜBNAN	Y. ZELANDA	İSRAİL	BELÇİKA	ROMANYA
GENEL YORUMLAR		ÜYZ çocukların eğitimi okul boyutunda ele alınmaktadır. Türkiye gibi çok yapılandırılmış bir sistem yok. Mali desteğini doğrudan Eğitim Bakanlığı'ndan alan okullara akademi denir. Çoğu okul artık akademiye dönüşmektedir. Akademiye giriş ölçütleri daha esneklerdir.						